

PROFESSIONEEL WERKEN VOOR MAATSCHAPPELIJKE ZORG

COLOFON

Boom beroepsonderwijs
info@boomberoepsonderwijs.nl
www.boomberoepsonderwijs.nl

Auteur(s): B. Becker, M. Beers, J. Bolt, W. den Brok, B. Brouwer, S. van Brouwershaven, T. Cremers, P. van Deijl, S. Groeneveld, A. van Haaren, HanSo Educatie, T. Hilhorst, N. de Kroon, S. van Mameren, A. Martin, J. Noordzij, C. van Oost, H. Penterman, E. van Rijbroek, K. Stolk-Haar, M. Velthoen
Inhoudelijke redactie: V. Dalm en M. Farla

Titel: Angerenstein Welzijn, Professioneel werken voor maatschappelijke zorg
ISBN: 978 90 372 6328 2

© Boom beroepsonderwijs 2022, eerste druk/eerste oplage

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl). De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden. Door het gebruik van deze uitgave verklaart u kennis te hebben genomen van en akkoord te gaan met de specifieke productvoorwaarden en algemene voorwaarden van Boom beroepsonderwijs, te vinden op www.boomberoepsonderwijs.nl.

INHOUD

	Inleiding	9
Thema 1	Anatomie en fysiologie	13
	1.1 De begrippen anatomie en fysiologie	14
	1.2 De cel	15
	1.3 Het skelet en de spieren	17
	1.4 De bloedsomloop	20
	1.5 Het ademhalingsstelsel	26
	1.6 Het spijsverteringsstelsel	28
	1.7 Het zenuwstelsel	31
	1.8 Het hormonaal stelsel	34
	1.9 Verdieping: Chromosomen en DNA	36
Thema 2	Pathologie	39
	2.1 Het begrip ziekte	40
	2.2 Verschillende visies op ziekte	44
	2.3 Ziekteverloop	47
	2.4 Oorzaken van ziekte	51
	2.5 De diagnose	52
	2.6 Kritische beroepssituatie	54
	2.7 Verdieping: Evidence based werken	55
Thema 3	Ziektebeelden	59
	3.1 Veel voorkomende ziekten	60
	3.2 Acute ziektebeelden	61
	3.3 Chronische ziektebeelden	66
	3.4 Kinderziekten	78
	3.5 Verdieping: Ziekte van Huntington	83

Thema 4	De levensloop van de mens	87
4.1	Sociale wetenschappen	88
4.2	Ontwikkelingsaspecten	89
4.3	De baby: 0 tot 1 jaar	90
4.4	De dreumes: 1 tot 2 jaar	92
4.5	De peuter: 2 tot 4 jaar	94
4.6	Het jonge schoolkind: 4 tot 8 jaar	97
4.7	Het oudere schoolkind: 8 tot 12 jaar	99
4.8	De puber: 12 tot 17 jaar	102
4.9	De adolescent: 17 tot 23 jaar	104
4.10	De volwassene: 23 tot 50 jaar	107
4.11	De jongere oudere: 50 tot 70 jaar	109
4.12	De oudere: 70 jaar en ouder	111
Thema 5	Het socialisatieproces	115
5.1	Begrippen die horen bij socialiseren	116
5.2	Aspecten die horen bij het socialisatieproces	118
5.3	Knelpunten bij socialisatie	121
5.4	Invloed van levensgebeurtenissen	123
5.5	Kritische beroepssituatie	123
5.6	Verdieping: De rol van de digitale media	125
Thema 6	Gedragsproblematiek	129
6.1	Factoren die van invloed zijn op de geestelijke gezondheid	130
6.2	Afwijkend gedrag	131
6.3	Visies op het behandelen van afwijkend gedrag	132
6.4	Visies op oorzaak en gevolg van afwijkend gedrag	135
6.5	Manieren om afwijkend gedrag te beoordelen	138
6.6	Hulpverleners in de zorg voor mensen met afwijkend gedrag	140
6.7	Behandelmethoden	142
6.8	Kritische beroepssituatie	146
6.9	Verdieping: Stress	147

Thema 7	Gezond en hygiënisch werken	151
7.1	Gezondheid en factoren die de gezondheid beïnvloeden	152
7.2	Gezondheidsrisico's voor specifieke doelgroepen	155
7.3	Hygiëne	158
7.4	Micro-organismen	161
7.5	Besmetting	163
7.6	Kritische beroepssituatie	165
7.7	Verdieping: Uitschakelen van micro-organismen	167
Thema 8	Voeding als motor van je lichaam	169
8.1	Gezonde Voeding en de Schijf van Vijf	170
8.2	Voedingsstoffen	172
8.3	Voedingsbehoefte per leeftijdsgroep	174
8.4	Informatie op etiketten	178
8.5	Bewaren en conserveren van voedsel	180
8.6	Kritische beroepssituatie	181
8.7	Verdieping: Factoren die van invloed zijn op eetgewoontes	183
Thema 9	Diëten	187
9.1	Voedingsproblematiek	188
9.2	Diëten	192
9.3	Voedings- en vochtlijst	197
9.4	Hulpmiddelen bij voeding	198
9.5	Kritische beroepssituatie	199
9.6	Verdieping: Kauw- en slikproblemen	201
Thema 10	Gezondheidsvoorlichting	207
10.1	Gezondheidsvoorlichting	208
10.2	Middelen om GVO vorm te geven	210
10.3	Gezondheidsvoorlichting in de maatschappelijke zorg	211
10.4	GVO per doelgroep	213
10.5	Kritische beroepssituatie	218
10.6	Verdieping: Deskundigen inschakelen	221

Thema 11	Basiskennis Medicatie	225
11.1	Wetgeving en andere kaders bij medicatie	226
11.2	Onderverdelingen van medicijnen	231
11.3	Werking en bijwerking van medicijnen	235
11.4	Fouten voorkomen	241
11.5	Kritische beroepssituatie	242
11.6	Verdieping: Gebruiksproblemen en 'veiligheid achter de voordeur'	243
Thema 12	Clïent en veiligheid	247
12.1	Clïentveiligheid	248
12.2	Clïentveiligheidscultuur	249
12.3	Factoren die de cliëntveiligheidscultuur beïnvloeden	250
12.4	Bijdrage van cliënten aan veiligheid	254
12.5	Kritische beroepssituatie	256
12.6	Verdieping: Bouwen aan een cliëntveiligheidscultuur	258
Thema 13	Een cliëntveilige omgeving	263
13.1	Een veilige omgeving	264
13.2	Brandveiligheid	268
13.3	Calamiteiten	271
13.4	Bedrijfshulpverlening	274
13.5	Kritische beroepssituatie	276
13.6	Verdieping: Wettelijke kaders bedrijfshulpverlening	277
Thema 14	Communicatie	281
14.1	Het communicatieproces	282
14.2	Communicatiedoelen	287
14.3	Communicatierichtingen	288
14.4	Communicatievormen	289
14.5	Kritische beroepssituatie	293
14.6	Verdieping: Kernkwadranten en communicatie	295

Thema 15	Metacommunicatie	299
	15.1 Metacommunicatie	300
	15.2 Inhoudsniveau en betrekkingniveau	302
	15.3 Gelijkwaardig of ongelijkwaardig	305
	15.4 Ruis	308
	15.5 Aspecten van communicatie	311
	15.6 Kritische beroepssituatie	312
	15.7 Verdieping: Meer over het betrekkingniveau	313
Thema 16	Luisteren, samenvatten, doorvragen	319
	16.1 Actief luisteren	320
	16.2 Valkuilen bij actief luisteren	321
	16.3 Luisteren, samenvatten, doorvragen (LSD)	323
	16.4 Soorten vragen	326
	16.5 Kritische beroepssituatie	329
	16.6 Verdieping: Luisterstijlen	331
Thema 17	Professionele gesprekken	337
	17.1 Gesprekstructuur	338
	17.2 Gespreksdoel	340
	17.3 Soorten gesprekken	343
	17.4 Kritische beroepssituatie	352
	17.5 Verdieping: Sollicitatiegesprek met STARRT	353
Thema 18	Gespreksmodellen	357
	18.1 Modellen adviesgesprek	358
	18.2 Motiverende gespreksvoering	362
	18.3 Valkuilen	366
	18.4 Kritische beroepssituatie	371
	18.5 Verdieping: Counseling	373

Thema 19	Feedback	377
19.1	Het begrip feedback	378
19.2	Regels bij feedback	380
19.3	Feedback op inhoudsniveau en betrekkningsniveau	383
19.4	Feedback ontvangen	385
19.5	De Johari-matrix	387
19.6	Kritische beroepssituatie	389
19.7	Verdieping: 360 graden feedback	391
Thema 20	Kwaliteitszorg	397
20.1	Eisen aan kwaliteit	398
20.2	Controlerende instanties	401
20.3	Kwaliteitszorg	403
20.4	Eigen rol medewerker maatschappelijke zorg	407
20.5	Kritische beroepssituatie	409
20.6	Verdieping: PDCA-cyclus	411
Thema 21	Protocollen	415
21.1	Werken met protocollen	416
21.2	De functie van een protocol	418
21.3	De inhoud van een protocol	421
21.4	Protocollen op verschillende gebieden	423
21.5	Kritische beroepssituatie	425
21.6	Afwijken van een protocol	426
21.7	Verdieping: Wetenschap en protocollen	429
Thema 22	Samenwerken	433
22.1	Een team	434
22.2	Samenwerken in een team	436
22.3	Andere vormen van samenwerken	438
22.4	Kritische beroepssituatie	442
22.5	Verdieping: Sociaal wijkteam	444
	Index	448

INLEIDING

Angerenstein Welzijn is een complete serie leermiddelen voor de kwalificatiedossiers van Welzijn en is geschikt voor de volgende kwalificatiedossiers:

- Maatschappelijke zorg
- Pedagogisch werk
- Sociaal werk.

Angerenstein Welzijn bestaat in de kern uit boeken met theorie. De boeken van Angerenstein Welzijn kennen de volgende opbouw:

Opbouw boeken Angerenstein Welzijn

Profielboeken	Profielboeken
Basisprofielboeken	Basisprofielboeken
Generieke boeken	Basisboeken

Dit boek is een van de twee basisboeken voor het dossier maatschappelijke zorg. De theorie bestaat uit drie onderdelen:

- 1 basistheorie
- 2 kritische beroepssituatie
- 3 verdiepingstheorie.

Basistheorie

De basistheorie bevat informatie die relevant is voor alle uitstromen van pedagogisch werk. De theorie wordt verlevendigd met voorbeelden uit het welzijnswerkveld. Belangrijke begrippen worden uitgelegd in de tekst en aangeduid met een paarse kleur.

TrainTool

In jouw toekomstige werk voer je misschien wel dagelijks gesprekken met andere mensen en collega's. Naast dat je inhoudelijk weet waar je mee bezig bent, is het van groot belang dat je beschikt over de juiste gespreksvaardigheden om je te helpen om je gespreksdoelen te bereiken. In het programma TrainTool ga je hiermee aan de slag in de vorm van online Role Plays. In het begin is dit misschien een beetje onwennig, maar je zal snel merken dat het went en dat het heel waardevol is om hardop te oefenen met de verschillende vaardigheden. Daarnaast is dit een ideale manier om te zien hoe jij overkomt in een gesprek. Je kan dus blijven oefenen totdat je tevreden bent met hoe je overkomt!

Bij de volgende thema's kun je online oefenen met behulp van TrainTool:

Thema 16: Luisteren, samenvatten en doorvragen

Thema 17: Professionele gesprekken

Thema 18: Gespreksmodellen

Thema 19: Feedback

Kritische beroepssituatie (KBS)

In de KBS word je geconfronteerd met een probleemstelling of dilemma waarbij je niet kunt terugvallen op routinematig handelen. Online vind je bij elke KBS aanvullende opdrachten.

Verdiepingstheorie

Elk thema heeft een verdiepende paragraaf waar het thema verder wordt uitgediept.

Daarnaast kent Angerenstein Welzijn enkele online-aanvullingen:

- verwerkingsopdrachten
- uitdagingen.

Voordat je de digitale leeromgeving kunt gebruiken moet je je licentie activeren.

- Overleg met je docent welk type account je gebruikt.
- Ga naar www.boomberoepsonderwijs.nl/licentie.
- Bekijk de instructiefilm of lees het stappenplan.
- Volg de stappen.

Daarna kun je aan de slag!

Verwerkingsopdrachten

Bij ieder thema horen enkele verwerkingsopdrachten. Deze opdrachten helpen je de informatie uit de theorie te verwerken.

Uitdagingen

Tijdens de uitdaging werk je met meerdere studenten aan een grote opdracht waarbij een beroep gedaan wordt op jouw samenwerkingsvaardigheden en jouw creativiteit. De uitdaging levert altijd een product op dat wordt beoordeeld.

Veel plezier en succes met het werken met Angerenstein Welzijn!

T H E M A

01

ANATOMIE EN FYSIOLOGIE

Inhoud thema

- 1.1 De begrippen anatomie en fysiologie
- 1.2 De cel
- 1.3 Het skelet en de spieren
- 1.4 De bloedsomloop
- 1.5 Het ademhalingsstelsel
- 1.6 Het spijsverteringsstelsel
- 1.7 Het zenuwstelsel
- 1.8 Het hormonaal stelsel
- 1.9 Verdieping: Chromosomen en DNA

Binnen de maatschappelijke zorg heb je basiskennis nodig van het menselijk lichaam. Aan de buitenkant heeft iedereen gemeenschappelijke kenmerken: hoofd, armen, benen, rug, buik enzovoort. Daaraan kun je zien dat we mensen zijn. Maar er zijn ook grote verschillen. Denk aan lengte, gewicht, haardracht, haarkleur, huidskleur en de kleur van de ogen. Aan de binnenkant van het lichaam zijn er nauwelijks verschillen. Het hart en de maag van een Inuit zien er niet anders uit dan die van een Chinees.

1.1 De begrippen anatomie en fysiologie

Anatomie en fysiologie zijn aparte wetenschappen en toch zijn ze sterk met elkaar verbonden. Zonder anatomie zou er geen fysiologie zijn. En zonder fysiologie zouden we met de kennis van anatomie ook niet zoveel kunnen doen.

1.1.1 Anatomie

Letterlijk betekent anatomie 'open snijden'. Dat was precies wat een Belgische arts vijfhonderd jaar geleden voor het eerst deed. Hij sneed lichamen van overledenen open om te kijken hoe het er van binnen uitzag. Zo is men er in de loop van de tijd achter gekomen hoe het menselijk lichaam er van binnen uitziet. Nadat dit allemaal nauwkeurig in kaart werd gebracht, kreeg anatomie een nieuwe betekenis.

Anatomie is de leer van organen en andere inwendige lichaamsdelen en de manier waarop die met elkaar verbonden zijn.

Het open snijden van lichamen van overledenen gebeurt nog steeds. Bijvoorbeeld bij het onderwijs aan studenten geneeskunde of om de doodsoorzaak vast te stellen. Het open snijden om de doodsoorzaak vast te stellen heet sectie. Dat wordt gedaan door een arts die daarin gespecialiseerd is: een **patholoog-anatoom**.

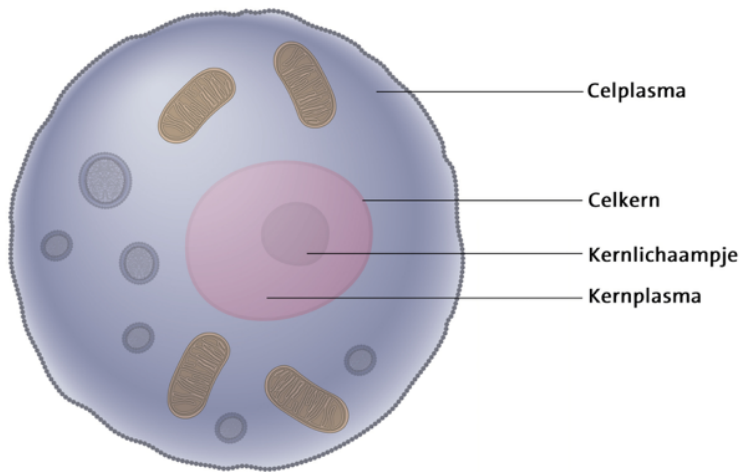
1.1.2 Fysiologie

Anatomie brengt alle inwendige lichaamsdelen in beeld, maar dan weet je nog niet hoe ze precies werken. Dat is waar fysiologie over gaat. **Fysiologie** is de wetenschap die zich bezighoudt met de werking van levende onderdelen (organismen) van het lichaam. Fysiologie is onderverdeeld in deelgebieden, afhankelijk van het onderwerp van studie. Voorbeelden:

- celfysiologie: de werking van cellen
- bewegingsfysiologie: spieren en bewegen
- neurofysiologie: de werking van het zenuwstelsel
- zintuigfysiologie: de werking van de zintuigen
- endocrinologie: de werking van het hormoonstelsel.

1.2 De cel

Een **cel** is het kleinste levende deeltje van de mens. Er zijn nog kleinere deeltjes, maar die zijn niet levend. Het leven begint met twee cellen: een zaadcel die een eikel bevrucht. Daarna vermenigvuldigen de cellen zich in hoog tempo en zo ontstaat uiteindelijk een menselijk lichaam. Cellen vermenigvuldigen zich door zichzelf in tweeën te delen. In de loop van het leven sterven cellen af. Die worden dan vervangen door nieuwe cellen. Naarmate mensen ouder worden, worden afgestorven cellen echter minder vaak vervangen door nieuwe. Dit is het normale verouderingsproces van het menselijk lichaam.

De opbouw van een cel.

Een cel bestaat van buiten naar binnen uit:

- celmembraan
- protoplasma
- kern met kernmembraan
- kernplasma
- kernlichaampjes.